

Göteborgs Universitet

Europaprogrammet

FÖRSVARET I FÖRÄNDRING

En studie om europeiseringens påverkan på
försvarsmakten

Examensarbete i Europakunskap

Ht-10

Hans-William Ressel

Handledare: Ann-Marie Ekengren

Abstract

Title: Försvaret i förändring : En studie om europeiseringens påverkan på försvarsmakten.

Author: Hans-William Ressel

Supervisor: Ann-Marie Ekengren

Semester: Autumn semester 2010

Number of pages: 28

Key words: Swedish Armed Forces, Europeanization, EU, Defence, Change, Nordic Battlegroup.

Nyckelord: Försvarsmakten, Europeisering, EU, Försvar, Förändring, Nordic Battlegroup.

This bachelor thesis in European studies examines the perceived effects of Europeanization among officers, soldiers and seamen in the Swedish Armed Forces (SAF) through the use of semi-structured respondent interviews. The study focuses on change in rules, values, identity and organizational changes.

The study shows the most important parts of what is believed to be the biggest factors behind the major change in the SAF during the last 20 years. The biggest factors are shown to be the fall of the Warsaw pact and the increasing influence of NATO in Europe. Interviews show that staff within the SAF has difficulties separating change coming from the EU and the above-mentioned factors, partially due to the fact that most members of the European union are also part of NATO. Although in some areas, such as the completion of the Nordic Battlegroup, EU has played an important role and presents itself as a major factor in the ongoing change of the SAF.

INNEHÅLL

1. INLEDNING	3
1.1 Suveränitet och försvar	3
1.2 Syfte	4
2. TEORI OCH FORSKNINGSLÄGE	4
2.1 Om tidigare litteratur	4
2.2 Europeisering	7
3. FRÅGESTÄLLNINGAR OCH METOD	8
3.1 Frågeställningar	8
3.2 Val av metod	9
3.3 Utformning av intervjuerna	9
3.4 Val och presentation av intervjuobjekt.....	11
3.5 Intervjuguide	11
4. INTERVJUERNA	13
4.1 Normer	13
4.2 Regler	15
4.3 Identitetsförskjutning	16
4.4 Organisatoriska förändringar	18
5. SLUTSATSER	23
5.1 EU:s påverkan på försvarsmakten	23
5.2 EU:s påverkan på identiteten.....	24
5.3 Återkoppling med syftet och tidigare forskning	25
5.4 Vidare forskning	26
6. SAMMANFATTNING	26
7. KÄLLOR OCH LITTERATUR	28
7.1 Otryckta källor	28
7.2 Litteratur	28

1. INLEDNING

1.1 Suveränitet och försvar

Den tyska sociologen Max Weber hävdade att en stat är en politisk sammanslutning som inom ett avgränsat område har ensamrätt på legitimt våldsutövande, och att ett sådant anspråk kan hävdas framgångsrikt.

Denna definition träffar själva kärnan i problematiken kring europeiseringsprocessen och ett medlemslands försvarsmakt. Själva frågan om ensamrätt på våldsutövande aktualiseras när starka band knyts till andra politiska enheter som ges möjlighet, antingen direkt eller indirekt, att påverka statens möjlighet att utöva legitimt våld inom sitt avgränsade område. Försvarsmakten, och i förlängningen statens möjlighet att försvara sig, har alltid stått som garant för suveränitet och är ett område som i många länder fortfarande omhuldas av starkt nationalistiska tendenser. Oberoende av vilken definition som används för att förklara vad en stat är, spelar våldsmonopolet en central roll, och i detta monopol kan inte försvarsmaktens roll överdrivas.

Dessa tendenser kan åskådliggöras genom de beslutsprocesser som omger de säkerhet och försvarspolitiskaområdena inom EU. Efter 58 år av integration på många olika områden, inte minst den långtgående överstatliga ekonomiska integrationen, så har säkerhet och försvarspolitiken fortfarande en tydlig mellanstatlig karaktär i EU. Sverige utgör här ett specialfall på grund av vår historia av alliansfrihet. Det finns ingen tradition av att integrera försvarspolitiska beslut eller konkreta försvarssamarbeten i samma utsträckning som till exempel NATO-länder har gjort.

2000-talets stora trendbrott kan sägas inträffa med Nordic Battlegroup. Dessa EU-ledda styrkor är något nytt då de i nära samarbete med andra länder skall fungera i skarpa situationer samtidigt som utnyttjandet av dem bestäms av institutioner på EU nivå. Sverige förfogar alltså inte själv över styrkan under den period som den är aktiv, även fast det är svårt att se att EU beslutar att använda den mot Sveriges vilja.

1.2 Syfte

Det har skrivits mycket om hur europeisering påverkat olika delar av Sveriges försvarsindustri såväl som försvarsmakt. Vad det dock har skrivits betydligt mindre om är hur den myndighet som förutsätts anpassa sig, det vill säga försvarsmakten, själv upplever denna process. Att undersöka detta skulle alltså kunna visa på hur europeiseringen upplevs och vilka åsikter som eventuellt finns om denna vilket kan ge en ökad förståelse för de problem eller möjligheter som finns med ett ökat europeiskt försvarssamarbete. Hur europeisering uppfattas är också viktigt ur den synpunkt att det påverkar hur aktörerna sedan agerar, detta eftersom en persons upplevelser i hög grad styr dennas agerande. Viktigt att notera är att flertalet i försvarsmakten antagligen inte alls känner till begreppet europeisering eller har en uppfattning om vad det innebär eftersom det till stor del är ett begrepp som används inom den akademiska världen och även där är omdiskuterat.

Kortfattat är uppsatsens syfte: Att kartlägga hur en myndighet, i detta fall försvarsmakten, upplever sig själv ha påverkats av en eventuell europeisering.

2. TEORI OCH FORSKNINGSLÄGE

Eftersom denna studie syftar till att undersöka en eventuell europeisering av försvarsmakten kommer den i huvudsak att bygga på forskning som undersöker begreppet europeisering och hur detta påverkar Sverige och då helst inom områden som angränsar till mitt eget. Ett flertal centrala verk kommer att presenteras som kommer att utgöra den stomme som uppsatsen bygger på i avseende på de mer konkreta forskningsfrågorna.

2.1 Om tidigare litteratur

Arita Eriksson har bland annat skrivit en avhandling rörande europeisering av svensk försvarspolitik.¹ Denna avhandling är viktigt av flera anledningar, dels ger den ett gott exempel på hur begreppet europeisering kan användas i forskningssyfte samt att det berör det närliggande området försvarspolitik. Författaren visar hur europeisering förekommit men att denna kommit till med något mjukare processer än andra

¹ Eriksson, Arita (2006). *Europeanization and governance in defence policy: the example of Sweden*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2006

politikområden.² Författaren anser vidare att försvarspolitik i stort sett följer samma mönster som övriga politikområden när det kommer till europeisering. Värt att notera är dock att den inte berör försvarsmaktens syn på europeiseringen av försvarspolitiken utan författaren konstaterar endast att försvarsmakten deltar i processen i högre grad än tidigare, i synnerhet än innan det svenska ordförandeskapet 2001.³ Frågan står alltså fortfarande öppen hur försvarsmakten själv ser på sin roll i förhållande till EU.

När det kommer till hur de svenska aktörerna inom försvarspolitiken hanterat europeiseringen menar Eriksson att de finns ett stort mått av ovana i sådana processer eftersom Sveriges politik under kalla kriget var inriktad på bred konsensus inom Sverige. Den nya situationen där Sverige skall verka som en av många olika intressenter inom den europeiska scenen har skapat en i många avseenden annorlunda situation. En situation som många svenska aktörer, till exempel försvarsmakten, ser som tvetydig i jämförelse till det som fanns innan.⁴

Som exempel på hur Sverige har anpassat sig visar Eriksson på organisatoriska ändringar inom försvarsdepartementet och försvarsmakten. Till en början hade EU-frågor separata avdelningar inom dessa två organisationer, men allt eftersom EU blev en del av det dagliga arbetet har dessa frågor helt integrerats i övriga avdelningar med sina respektive områden.⁵ Ett lite mer konkret exempel som Eriksson tar upp är den roll som EU:s battlegroups har spelat för Sverige och försvarsmakten. I en tid där kalla krigets hot inte längre existerar och där en tydlig framtida roll för försvarsmakten är svårformulerad har dessa battlegroups givit en tydlig uppgift och riktning som försvarsmakten kan arbeta mot och fört den redan påbörjade omstruktureringen i en ny riktning.⁶ Bland annat med utgångspunkt i detta anser Eriksson att det finns goda skäl att hävda att den europeiska integrationsprocessen medfört stora förändringar på det nationella planet. Detta koncept med organisatoriska förändringar återkommer i avsnittet där forskningsfrågorna presenteras.

² Eriksson, sid. 220

³ Eriksson, sid. 114

⁴ Eriksson, sid 191

⁵ Eriksson, sid 190

⁶ Eriksson, sid 205

Bland ytterligare centrala verk skrivna inom området är Malena Britz *The Europeanization of Defence Industry Policy* ett av de viktigaste. Som framgår av titeln rör sig denna avhandling också i angränsande området till min studie både vad gäller europeisering och försvarsindustri. En av hennes slutsatser är att den europeiska integrationsprocessen bidragit till europeisering inom försvarsindustrisektorn och att detta inneburit förändringar för svensk försvarsindustri.⁷ Denna europeisering består enligt henne av förändring av normer, regler, organisatoriska förändringar samt hur olika aktörer identifierar sig själva samt hur deras relation ser ut med varandra, dimensioner som återkommer i utformandet av forskningsfrågorna. Framförallt kan en långtgående privatisering av försvarsindustrin urskiljas.⁸

Britz argumenterar vidare för att Sverige på grund av sin alliansfria historia under 1900-talet bör ha en utveckling inom försvarsindustrin som skiljer sig från andra länder inom EU som har varit med i NATO eller andra organisationer. Någon sådan utveckling kan däremot inte beläggas vilket visar på en snabb utveckling och europeisering. Överhuvudtaget så skiljer sig inte europeiseringen nämnvärt mellan försvarsindustripolitikområdet och övriga politikområden, något som kan ses som mycket anmärkningsvärt då försvarsindustripolitiken ligger nära den kärna som utgör suveräniteten hos en stat.⁹ Denna slutsats stämmer överens med den som Eriksson redovisar, nämligen att europeiseringen inom försvarsområdet följer samma mönster som inom övriga politikområden.

Flera forskare hävdar att de nationella europeiska försvarsmakterna måste samarbeta i högre utsträckning för att möta den nya tidens asymmetriska hot, det vill säga terroristhandlingar och andra okonventionella metoder.¹⁰ Här spelar terroristattentaten den 11 september 2001 en stor roll. Det är alltså högst rimligt att som en slutsats av detta tänka sig en ökad europeisering av de europeiska försvarsmakterna. Även Jan Joel Andersson visar i sin skrift *Armed and Ready* att

⁷ Britz, Malena (2004). *The europeanization of defence industry policy*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2004, sid 201

⁸ Britz, sid. 201-206

⁹ Britz, sid 209

¹⁰ Davidson, Elisabeth, Eriksson, Arita & Hallenberg, Jan (red.) (2002). *Europeanization of security and defence policy: a conference held at the Swedish National Defence College, December 5, 2001*. Stockholm: Swedish National Defence College, sid 58

EU:s regeringar strävar efter ett mer integrerat europeisk försvarssamarbete där interoperabilitet¹¹ är ett av nyckelorden i Headline Goal 2010.¹²

Headline Goal 2010 är ett dokument som fastslagits av rådet och definierar vilka militära förmågor EU skall ha senast 2010. Bland dessa förmågor kan nämnas separerande av stridande parter och stöd till det civila samhället i kris.

2.2 Europeisering

Ett begrepp som europeisering, som nästan blivit ett modeord inom de kretsar som studerar Europa och EU måste grundligen definieras innan det används då ingen vedertagen definition kan sägas finnas. Johan P. Olsen reder i sitt verk *The Many Faces of Europeanization*¹³ ut termerna och definierar fem olika typer av europeisering. Den definition som passar bäst in för denna uppsats är ”*Europeanization as a political project aiming at a unified and politically stronger Europe.*”¹⁴. Detta kan återkopplas med den interoperabilitet som nämnts tidigare som varande ett av målen med Headline Goal 2010.

Ian Bache menar att europeisering måste ses om en tvåvägsprocess där dels EU påverkar medlemsstater men att dessa också påverkar EU.¹⁵ Detta kan sägas gälla i högre grad för beslutsfattande organisationer än för organisationer såsom försvarsmakten som i huvudsak utför uppgifter som politiska församlingar ger dem. För denna uppsats kommer definitionen dra sig mer mot den verkan som en eventuell europeisering har på försvarsmakten. Här kan den nästan ses som ett förändringstryck som påverkar försvarsmakten i en riktning med mer anpassning och samarbete med andra EU-länder och beslut från EU-institutioner.

¹¹ Interoperabilitet definieras av svenska försvarsmakten som följande ”Förmåga att multinationellt kunna fungera effektivt tillsammans. Skall kunna ske genom att tjänster utbytes mellan och utnyttjas av system, militära enheter eller militära styrkor. Uppnås genom en internationell standardiseringsprocess.”

¹² Andersson, Jan Joel (2006). *Armed and ready?: the EU battlegroup concept and the Nordic battlegroup*. Stockholm: Swedish Institute for European Policy Studies (SIEPS)

Tillgänglig på Internet: http://www.sieps.se/_pdf/Publikationer/2006/20062.pdf. Sid. 17

¹³ Olsen, Johan P. (2002). *The many faces of Europeanization* [Elektronisk resurs]. Oslo: ARENA

¹⁴ Olsen, sid. 4

¹⁵ Bache, Ian. (2008). *Europeanization and multilevel governance: cohesion policy in the European Union and Britain*. Lanham: Rowman & Littlefield Pub. Sid 10

Kortfattat kan det sammanfattas att europeisering för mig är: de förändringar som uppkommit som effekt av EU beslut, dels direkt mot försvarsmakten och indirekt från EU genom regeringen och sedan till försvarsmakten samt de förändringar som försvarsmakten själv gör för att anpassa sitt arbete med andra medlemsländers försvarsmakter.

Som exempel på detta kan Nordic Battlegroup nämnas. Denna kom till som ett beslut av EU som sedan verkställdes av svenska regeringen där sedan försvarsmakten fått samarbeta med andra medlemsländer och faller alltså inom ramen för vad jag kallar europeisering i denna uppsats. Anpassningar till NATO kan ses som ett exempel på där försvarsmakten själv europeiserar sig för att bättre passa med andra EU-länders försvarsmakter.

3. FRÅGESTÄLLNINGAR OCH METOD

3.1 Frågeställningar

Utifrån syftet och forskningsläget kan några forskningsbara frågor formuleras.

1. Upplever försvarsmaktsanställda att EU har påverkat arbetet i FM och i så fall hur? (normer, regler och organisatoriska förändringar)
2. Upplever försvarsmaktsanställda att EU har påverkat deras identitet som primärt svenska officerare, soldater och sjömän? (identitetsförskjutning)

Som forskningsläget har visat har en viss anpassning skett till de nya förhållanden som EU-medlemskapet innebär. Forskningsfrågorna tar sin grund i detta genom att inte fråga sig om EU har påverkat, den frågan måste anses vara färdigforskad som visats tidigare, men utifrån syftet så riktar de sig mer åt hur denna utveckling upplevs i försvarsmakten. Ett område som är betydligt mer subjektivt men samtidigt kan ge en hel del insikt om hur sådana processer upplevs av dem som förväntas anpassa sig. Första frågan är mer omfattande till sin karaktär och syftar främst att fånga de tre områdena som är omgivna av parentes, hämtade från Britz avhandling och i vissa delar även Erikssons. Frågan om identitetsförskjutningen är grundad i Britz resonemang kring vad europeiseringen kan påverka, om en sådan förskjutning kan

fastställas är det återigen mycket intressant att knyta an mot de föreställningar som finns i den suveräna staten.

3.2 Val av metod

För att svara på frågorna som är av subjektiv karaktär anser jag att en metod bestående av semi-strukturerade respondentintervjuer har störst potential att svara på frågeställningarna. Styrkan med denna metod är att det blir lättare att komma åt intervjupersonernas subjektiva uppfattningar än till exempel med en enkätundersökning.¹⁶ Större möjlighet ges också till uppföljande och förtydligande frågor om vissa oklarheter finns. Eftersom intervjuformen är friare till sin karaktär kan intervjupersonerna i större utsträckning ge svar som är heltäckande och de kan i högre grad ta upp fall och exempel som de tycker är relevanta utan att det nödvändigtvis var exakt inom det område som frågan ställdes.

Ett stort problem med metoden är möjligheten att faktiskt undersöka hur europeisering upplevs. Här är det svårt att skilja på om europeiseringen finns för att den upplevs, eller upplevs för att den finns. I stor utsträckning anser jag att om europeisering upplevs inom områden som norm och identitetsförändring så kan man med goda skäl ta detta som intäkt för att så faktiskt är fallet. Identiteter och normer är fenomen som bestäms av människors åsikter och känslor vilket gör den subjektiva uppfattningen till ”sanning” i detta fall. Som nämnts tidigare är detta av stor vikt eftersom upplevelsen av till exempel identiteter och normer i hög grad styr hur personen sedan agerar i dessa avseenden.

3.3 Utformning av intervjuerna

Intervjuernas uppgift blir primärt att ta reda på hur europeisering upplevs. Denna fråga kan inte ställas rakt ut av flera anledningar, den främsta är på grund av det faktum att europeisering är en term som i stor grad är okänd av de flesta i samhället och kräver en del analys innan den går att iakttaga i verkligheten. Även det faktum att

¹⁶ Esaiasson, Peter (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik, sid. 286

europisering inte är en term som alltid betyder samma sak, som visats i avsnitt 2.3, hindrar direkta frågor om europeiseringens eventuella effekter.

Själva utformningen av intervjuerna kommer att bli samtalsintervjuer med respondentkaraktär.¹⁷ Det är viktigt att respondenten själv får berätta så mycket som möjligt utan att störas av eventuella frågor, därför kommer intervjun inledas med en generell fråga om respondenten upplevt någon form av förändring. Eftersom undersökningen i huvudsak är av respondentkaraktär kommer en standardiserad intervjuguide att användas så att i stort sett samma resonemang förs i varje intervju, då kan jag efteråt jämföra och söka efter strukturer i svaren för att på så sätt ge svar åt frågeställningarna.¹⁸

Upplägget av intervjuerna kommer att utformas med fyra teman som återges i forskningsfrågorna. Dessa är förskjutning av normer, regler, identiteter och organisatoriska förändringar. Identitetsaspekten, som jag anser är en av de viktigaste i min studie eftersom den är väsentlig i resonemanget kring stat och legitimt våld som presenterats i inledningen, är mer av övergripande karaktär och kommer igen i flera av frågorna i intervjuguiden. Den sistnämnda är av minst intresse eftersom den i högre grad än de andra går att undersöka genom skriftliga källor men jag anser ändå att ett visst värde finns i att se vad intervjupersonerna berättar om dessa eventuella förändringar. Speciellt eftersom alla förändringar som skrivs om kanske inte genomförs, och andra förändringar en de som faktiskt skrivs om kanske istället kommer till. Hur europeiseringen upplevs fångas alltså inom dessa fyra områden där respondenten själv får ge sig bild av hur den tror eller vet att eventuella förändringar gått till. Visar det sig att samstämmighet råder i källmaterialet att en viss regel eller norm förändrat sig på ett visst sett beroende på Sveriges militära engagemang på EU-nivå är detta ett tydligt tecken för att så faktiskt är fallet. Europeisering kan hävdas förekomma om människor anser att den förekommer, framförallt inom mer subjektiva området såsom normer och identiteter.

Alla intervjuerna görs anonyma för att säkerställa att svaren hamnar så nära intervjupersonernas egentliga åsikter och inte tillrättaläggs för att stämma in med officiella ståndpunkter. Detta innebär ett visst problem med att kontrollera

¹⁷ Esaiasson, sid. 286

¹⁸ Esaiasson, sid. 258

källmaterialet för en utomstående person, en olycklig med oundviklig effekt av anonymiteten. Jag anser dock att utan anonymiteten kommer inte ärliga svar att ges vilket är en större nackdel för studien som helhet.

3.4 Val och presentation av intervjuobjekt

Vid valet av intervjuobjekt är det viktigt att en så stor spridning som möjligt uppnås för att undersökningen skall kunna täcka in de tänkbara svar som finns. Denna spridning sträcker sig över de tre försvarsgrenarna, armén, flygvapnet och marinen samt ålder. Detta karaktäriseras som *maximal variation* av intervjuobjekt.¹⁹ Denna metod kommer ge en maximal variation av svaren för att på så sätt kartlägga hur europeiseringen upplevs.

Vidare bygger urvalet på tre enkla principer, främlingar, litet antal och inga ”subjektiva” experter”.²⁰ Min undersökning kommer till exempel att bli allvarlig snedvriden om jag endast intervjuar svenska officerare som arbetat vid EU:s militära stab, resultatet kommer då inte ge en rättvisande bild av de olika åsikter som finns inom försvarsmakten.

Intervjupersonerna är officerare av olika grad och soldater från olika vapenslag och med olika karriär inom försvarsmakten. Flertalet med erfarenhet från tiden innan östblockets fall och Sveriges EU-inträde. Totalt 6 stycken intervjuer med omfattning på cirka en timme var utgör det empiriska underlaget i studien.

3.5 Intervjuguide

1. Etiska övervägningar/Information	<ul style="list-style-type: none">• Information om uppsatsen.• Ditt deltagande är frivilligt och kan avbrytas när som helst.• Kan jag spela in intervjun?• Om jag citerar dig kommer jag endast använda mig av grad och vapenslag, är det ok?• Frågor?
2. Introduktionsfrågor	<ul style="list-style-type: none">• Vad har du för befattning?• Grad?

¹⁹ Esaiasson, sid 292

²⁰ Esaiasson, sid 291

	<ul style="list-style-type: none"> • När började du i försvarsmakten? • Hur har din karriär sett ut sen dess?
3. Generellt om förändring	<ul style="list-style-type: none"> • Upplever du att försvarsmakten har förändrats under den period du varit anställd? • Hur har denna förändring sett ut? • Vad tror du den beror på? • Konsekvenser för FM?
4. Normer/Identitet	<ul style="list-style-type: none"> • Hur tycker du att försvarsmaktens syn på sin roll att försvara Sverige har förändrats? • Finns det någon särskild händelse/faktor som bidragit extra starkt till denna förändring? • Finns det någon organisation som bidragit extra starkt till denna förändring? • Kommer förändringarna ”utifrån” eller ”inifrån” FM?
5. Regler	<ul style="list-style-type: none"> • Hur ser du på FM:s mer konkreta styrdokument (reglementen) om du jämför i början av din karriär och nu? • Skillnader? • Bidragande faktorer, organisationer, idéer m.m.? • Anpassning internationellt? Vilka organisationer isåfall?
6. Försvarsmaktens uppgifter	<ul style="list-style-type: none"> • Vilka anser du är FM:s viktigaste uppgifter? • Har dessa förändrats över den tid du arbetat i FM? • Vilka har varit de viktigaste faktorerna i denna utveckling? • FM deltar i allt högre grad i internationella insatser, åsikter?
7. Organisatoriska förändringar	<ul style="list-style-type: none"> • Har FM:s organisation förändrats under din period? • Vad beror dessa förändringar på anser du? • Viktiga faktorer/organisationer?
8. Avslutande frågor	<ul style="list-style-type: none"> • Tillägg? • Vidare kontakt, när uppsatsen är klar o.s.v.

4. INTERVJUERNA

Resultatet av intervjuundersökningen presenteras i detta avsnitt. De fyra huvudsakliga indelningarna som intervjuerna kommer presenteras genom är normer, regler, identitetsförskjutning och organisatoriska förändringar. Det vill säga samma fyra grundläggande teman som forskningsfrågorna är uppbyggda kring. Under rubriken normer ges en överblick över intervjupersonernas syn på hur försvarsmaktens syn på sig själv och sina uppgifters upplevs ha skiftat. Rubriken regler presenterar hur intervjupersonerna upplever att mer konkret försvarsmakten påverkats av olika samarbeten. Identitetsförskjutning avser hur de intervjuade ser på sin egen roll och hur de resonerar kring sin identitet och dess förändring. Slutligen presenteras upplevda mer konkreta förändringar av försvarsmakten under rubriken organisatoriska förändringar.

4.1 Normer

Gemensamt för de flesta av intervjupersonerna är att den riktigt stora förändringen under deras karriär i försvarsmakten har kommit som en effekt av östblockets kollaps i Europa under slutet av 80-talet. Denna förändring har i grunden påverkat försvarsmaktens arbete och bidragit till den mer internationella linje som idag är så påtaglig.

”Grundtesen har ju varit att försvara det nära och kära, men idag har vi hela världen som arbetsfält” ”Det vi hade jobbat med i minst 10 år stod vi sen och körde i tuggen” (intervjuperson 1: Kapten i flygvapnet)

”Den isolerat enskilda händelse som inträffar det var ju att Warszawapakten föll ihop eller försvann helt enkelt och berlinmurens fall, det var det som triggade igång allting, det var den stora vattendelaren, hade inte det inträffat hade vi suttit kvar där vi var” (intervjuperson 4: flottiljamiral från flottan)

Magnituden i denna förändring är så stor att den i stort sett påverkar alla delar av försvarsmaktens arbete och kan inte ignoreras. Mot bakgrund av denna förändring är det svårt för intervjupersonerna att identifiera någon större påverkan från EU, förutom Nordic Battlegroup. Eftersom förändringarna kommer som en effekt av en kraftig

förändring i omvärlden ser inte intervjupersonerna detta som en påverkan av EU eller någon form av europeisering.

Ytterligare en officer berättar om den stora förändring som östblockets kollaps medförde:

”En annan stor utlösande faktor [till förändring de senaste 25 åren] var när muren föll, givetvis, för då blev det en helt annan typ av hotsituation, man var faktiskt rädd när man var borta i grisbukten, alltså på andra sidan östersjön, nära gränsen och andra enheter från Ryssland eller Warszawapakten, och man var rätt ensam med en patrullbåt mitt ute i ett stort sjöhav, det var otäckt. Mycket av den otäckkänslan försvann när man gick i i Pfp-samarbeten där man fick ett samarbetsklimat även med Warszawapaktsländer och fick en annan kontaktyta med dem”
(Intervjuperson 3: kommendörkapten från flottan)

Detta citat visar på den vikt som internationella samarbeten, såsom Partnership for Peace (Pfp) medför, och hur radikalt dessa kan ändra till exempel den hotfulla situation som upplevdes under kalla kriget i östersjön

Flera officerare har även upplevt det som att Sverige i dag är mindre alliansfritt än under kalla kriget, detta till viss del genom europasamarbetet och i synnerhet genom solidaritetsförklaringen i artikel 42:7 och 222²¹ i fördraget men också genom de beslut och processer som lett fram till upprättandet av delvis gemensamma stridsgrupper (Nordic Battlegroup för Sveriges del).

”Jag tycket att det man konstruerade inom ramen för det tänkta EU-konceptet var ju ett större militärt åtagande och mindre alliansfritt än vad någonsin NATO skulle kunna vara, går du upp i högsta artikeln i NATO så får man om man vill bidra för att hjälpa varandra i en krigssituation, men här [EU] så talar den om att man skall”
(Intervjuperson 3: kommendörkapten från flottan)

²¹ Artiklarnas numrering avser de i den konsoliderade versionen av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Finns att hämta: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:FULL:SV:PDF>

Värt att notera är att EU knappt nämns när intervjupersonerna får prata fritt om förändring de senaste 20 åren, det framstår som att två saker spelar huvudrollen, dels östblockets kollaps och sedan NATO när det gäller internationella samarbeten.

4.2 Regler

Mer konkreta resultat av EU-samarbetet är svårt att identifiera för många av intervjupersonerna eftersom EU i stort sett ligger på den politiska nivån. På den konkreta nivån är NATO den viktigaste organisationen, ett citat belyser detta:

”Av naturliga orsaker så blir det att vi har sneplat mycket på NATO, det går inte att komma ifrån, och det finns styrningar som säger att vi skall kunna jacka in i deras ledningsstrukturer och format därför att det är någon sorts standard som råder i huvuddelen av Europas arméer eller försvarsmakter, så visst har vi utvecklat förmåga där, och min bild när jag började var att det fanns inget sånt för 20 år sedan” (Intervjuperson 2: major från armén)

Som citatet visar är NATO *de facto* standard och Sverige har där igenom enligt intervjupersonen anpassats till detta. Detta styrks även av ytterligare intervjupersoner, som visas i citatet nedan.

”Om jag säger såhär, 98 % av all påverkan kommer från NATO, EU har ju ett antal regler dock som gör att man använder sig at NATO-styrkor för att få tillgång till den här våldsutövningen” (Intervjuperson 5: överstelöjtnant från amfibiekåren)

”Regeringen har varit tydlig med att det är EU som gäller främst, därefter FN och sist NATO, och det har varit en rätt så tydlig förändring att vi försöker gå mot EU först, men ur ett militärt perspektiv har EU inte varit en partner för att göra militära saker med, EU repellerar väldigt mycket på NATO:s militära förmåga om man skall göra saker och ting. Det är ändå rätt tydligt att vi har en hel del utvecklingssamarbeten och projekt som ligger mot EU sidan.” (Intervjuperson 3: kommandörkapten från flottan)

Skillnaden mellan den konkreta nivån där många i försvarsmakten arbetar och den politiska nivån där EU verkar belyses tydligt genom citatet ovan. Intervjuperson 3 upplever alltså att EU är beroende av NATO för mer konkreta delar av sina militära ambitioner

4.3 Identitetsförskjutning

En återkommande tema i många av intervjuerna är att Sverige idag i arbetar mer omfattande med sina nordiska grannar än tidigare.

”De senaste åren får man säga att det politiska klimatet har svängt mot det nordiska samarbetet i alla fall i mitt perspektiv har jag känt att det varit väldigt tydligt att man velat vända sig mot det nordiska samarbetet” (Intervjuperson 3: kommendörkapten från flottan)

Om detta är tecken på en identitetsförskjutning är antagligen att gå för långt. Vad som dock är säkert är att intervjupersonen tycker sig se en utveckling där Sverige i större utsträckning samarbetar med sina nordiska grannar, vilket i kombination med det nära geografiska läget och kulturella likheter kan ge en mer tydlig nordisk identitet på sikt. Det finns även mycket enkla förklaringar som är troliga när det ökade samarbetet med nordiska länder diskuteras.

”Det är väldigt mycket lättare att samarbeta med en som kan svenska eller engelska, det är svårt att samarbeta med en tysk som man inte kan prata med, även om det är ganska nära om det är det som är det viktiga, sen är det enklare att samarbeta med folk som har samma grundvärderingar, det är väldigt enkelt att samarbeta med nordiska som för står en” (Intervjuperson 6: vicekorpral från armén)

Identiteten som primärt svenska soldater i försvarsmakten måste sägas vara fast förankrade.

”Skulle jag ta till vapenvåld för att försvara Sverige: odiskutabelt, ställa upp för länder i Europa: det är väl ok, men sen mitt yrke, jag har valt att ställa min kropp och själ till försvarsmaktens förfogande och då kan man bli i ianspråktagen för det [internationella insatser] men jag

brinner inte för att försvara någonting där som jag har svårt att ta till mig” (intervjuperson 1: kapten från flygvapnet)

”Om jag ska rota längst ner i hjärtat på djupet så är jag ju mer benägen att försvara Göteborgsområdet än Stockholmsområdet om jag uttrycker mig så, jag försvarar hellre Göteborg än Stockholm om man skall dra en sån gräns, och sen att jag måste just vara innanför Sveriges gräns för att försvara Göteborg, det finns inte, som flottist har jag ju aldrig varit innanför Sveriges gräns för att försvara Sverige heller, vi har ju alltid legat någon annan stans, det har inte varit lika tydligt att nu står jag på svensk mark” (Intervjuperson 3: kommendörkapten från flottan)

Dessa citat visar tydligt på det faktum att identiteter är tydligt kopplade till det nära och kära. Flera identiteter kan iakttagas med ökande geografisk korrelation där primärt hemorten och Sverige nämns som de två försvarbara identiteterna. Intressant iakttagelse är det faktum att det vapenslag man är skolad inom kan ha påverkan på denna vilja att försvara Sverige utanför sin gräns, som visas av det senare citatet. Dock visar dessa identiteter ingen större påverkar utifrån europeiskt håll, det är fortfarande Sverige som utgör den huvudsakliga identiteten som soldat eller sjöman.

En viktig markör som ger en fingervisning om hur försvarsmaktsanställda ser på sin och försvarsmaktens roll är hur de olika uppgifterna som försvarsmakten förväntas lösa ställs mot varandra. När en av intervjupersonerna fick frågan om denne anser att försvarsmaktens uppgifter har ändrats under de senaste 30 åren fick jag svaret:

”Jaja dom har ju ändrats, från början var det att försvara Sverige, hävda svenskt luft och sjöterritorium och försvara landet och befolkningen, de var de hårda kärnuppgifterna, dom har inte försvunnit men sen har det blivit mer att man nu engagerar sig internationellt och tillsammans med andra bidrar till att Europa är säkrare” (intervjuperson 4: flottiljamiral från flottan)

Ett helt annat svar på samma fråga får man om den ställs till en soldat med en tidsmässigt betydligt kortare erfarenhet. På frågan vilket försvarsmaktens främsta uppgift var gavs svaret kort:

”Det är väl att delta i internationella insatser eftersom det inte finns något behov av försvarsmakten i Sverige” (Intervjuperson 6: vicekorpral från armén)

Samtidigt finns ändå en dimension som visar att det ändå i Sverige som legitimiteten är förankrad:

”Det finns inte en möjlighet att man åker utan ett regeringsbeslut, det är ju det som är det viktiga här, beslutar Sveriges regering att vi ska åka och hjälpa Nordkorea då är det ju så, det är svenska regeringen som styr över svenska armén och det är den vi lyssnar på” (intervjuperson 6: vicekorpral från armén)

4.4 Organisatoriska förändringar

Bland de organisatoriska förändringarna är Nordic Battlegroup bland de största när det gäller EU och försvarsmakten. En intressant aspekt är då hur intervjupersonerna upplever att sådana samarbeten tillkommer och vilka politiska beslut och processer som föregår dessa. Citaten nedan ger en inblick i hur en av intervjupersonerna resonerar kring detta.

”Näe alltså det enda beslut som väldigt påtagligt för oss det är egentligen när man beslutar om hur stor en sån här kontingent skall vara”

*”Dom här avtalsbesluten upplever inte jag påverkar oss så mycket”
(Intervjuperson 2: major från armén)*

Vad som är tydligt i detta svar är att det som påverkar i mer konkreta aspekter är det som upplevs som påverkan. Det är i princip överskådligt för enskilda att spåra vilka principiella beslut på hög nivå som på flera års sikt får konsekvenser i de lägre nivåerna. Europeiseringen måste alltså nå en kännbar nivå för att den skall upplevas.

Det visar att det väsentliga inte är hur, utan vad som beslutas, mycket logiskt med tanke på att det är vad som beslutas som påverkar försvarsmakten. Samtidigt finns det officerare som är av en annan uppfattning angående medvetenheten om hur olika beslut tas. Frågan som ställdes var om intervjupersonen och dennas kollegor hade kännedom hur olika beslut som rör försvarsmakten har fattats på EU-nivå:

”Ja jo det har man ju, det upplever jag i alla fall, det har man, man har kännedom om det, majoriteten har det kan jag säga bakgrund och så vidare, sen har Sverige drivit på själva, vi har haft det som en katalysator för vår egen förändringsprocess i försvaret”

”alla är väl inte alldeles sådär frukansvärt insatta, men jag säger att övervägande del är det” (intervjuperson 4: flottiljamiral från flottan)

Skillnaden i de två citaten ovan visar att det finns stora variationer om hur denna process upplevs, faktorer som eget intresse av försvarspolitik och egna erfarenheter är sannolikt av stor vikt. Ytterligare en av intervjupersonerna svarade på samma fråga om bakgrunden till battlegroupkonceptet och EU:s militära dimension.

”Jag skulle vilja peka på tillkortakommandet på Balkan, där EU inte lyckades åstadkomma någonting över huvud taget, vilket resulterade i battlegroupkonceptet [...] det vill säga att EU skall kunna utöva våld i syn yttersta bemärkelse och det har påverkat vår planering och vårt tänkande i väldigt stort mått” (Intervjuperson 5: överstelöjtnant från amfibiekåren)

På frågan vilka konkreta förändringar som en av intervjupersonerna kunde se av Sveriges internationella samarbeten inom EU och NATO svarade denne:

”Även om det är ett FN-mandat deltar vi nu i Afghanistan under NATO-ledning, vi har deltagit i en EU-operation, vi har till och med lett den i Adenviken utanför Somalia [...] det är konkreta exempel på vad som har hänt” (intervjuperson 4: flottiljamiral från flottan)

Detta visar att det alltså inte bara rör sig om påverkan från EU på Sverige, utan att Sverige också har en roll som ledare och därigenom själv kan påverka systemet. Detta för tankarna till Ian Baches resonemang kring europeisering som en tvåvägsprocess.

Organisatoriska förändringar kan i hög grad identifieras genom officiella skriftliga dokument, dock ger respondentintervjuerna intressanta synvinklar på hur uppkomsten av dessa förändringar upplevs i försvarsmakten. En stor sådan förändring har varit försvarsmaktens omorganisation från värnpliktiga soldater till kontraktsanställda, ett ämne som återkommer gång på gång när frågor om förändring

ställs. På frågan om varför denna förändring har ägt rum svarade en av intervjupersonerna:

”Det är en koppling mot de nationer som vi har runt omkring oss i europasamarbetet, sen är det naturligtvis så att dessa länder är också med i NATO. Om det är NATO eller Europa, jag tycker personligen att det är svårt att dra gränsen.” (intervjuperson 1: kapten från flygvapnet)

Detta citat visar tydligt på svårigheten för enskilda personer att se var stora organisatoriska förändringar, såsom en omorganisering mot yrkesförsvaret, har sitt ursprung. Det visar även på graden av NATO-inflytande i europasamarbetet, när de som deltar i samarbetena inte kan skilja dessa åt. Citatet nedan stärker denna bild av en svår gräns mellan NATO och EU:

”Det är svårt att veta vad som är skillnaden på EU-styrka och i ISAF så är det ändå EU-länderna plus några andra, som är NATO så, det är ungefär samma länder som samarbetar” (intervjuperson 6: vicekorpral från armén)

Ytterligare organisatoriska förändringar som är av vikt är de samarbetena med skolor i andra länder, främst med Norge och Tyskland, som idag äger rum. Vad detta beror på uttrycker en två personerna i studien som:

”Dels har vi ett krympande underlag, men sen finns det också kompetenser på andra ställen.” (Intervjuperson 2: major från armén)

”När numerärerna sjunker ihop rätt avsevärt både på flygsidan och sjösidan har det varit på det sättet och även på artilleri och dessa speciella sakerna, luftvärn och artilleri är ju näst intill så litet att det kan kollapsa bara vid små störningar, då måste man vända sig till andra sådana system för att söka samarbeten och då är det klart då går det upp till internationellt samarbete, det är det enda som finns då [...] jag tror att det är en mycket stor drivkraft varför man just går ut internationellt” (Intervjuperson 3: kommandörkapten från flottan)

På frågan om var dessa förändringar har sitt ursprung svarade den ena:

”Det är min uppfattning att det har börjat på försvarsmaktsnivå, eller ännu längre ner på gräsrotsnivå eller förbandsnivå och på senare år har det politiska etablissemanget fått upp ögonen för detta, det har gått uppåt så att vi kan samarbeta mycket mer dessutom finns det mer pengar att hämta i detta och då blir det intressant ur politisk synvinkel tror jag.”
(intervjuperson 2: major från armén)

Detta visar att vissa internationella samarbeten antagligen har, och upplevs ha sin början på relativt låga nivåer inom försvarsmakten, med i huvudsak praktiska och ekonomiska målsättningar snarare än stora politiska motiv. Det blir alltså ett exempel på där internationella samarbeten har sin grund inom försvarsmakten snarare än utifrån. Ytterligare exempel på detta ges i följande citat:

”Det finns en inneboende kraft helt klart i försvarsmakten att man vill söka sig till internationella samarbetspartners, av flera skäl, allt från att det finns personliga behov hos enskilda individer som tycker det är kul att åka utomlands då va, ibland misstänker jag att det är så i alla fall, men framförallt så tror jag att en av de stora drivkrafterna till att det är på det sättet är att försvarsgrenarna fortfarande är relativt starka som egna entiteter i försvarsmakten och vill man utveckla någonting som då kallas för combined inom sin hemisfär så känner man faktiskt många många gånger mer samhörighet med andra flottor eller andra flygvapen eller andra arméstridskrafter, då är det lättare, om artilleriet skall utveckla någonting så utvecklar de inte det tillsammans med kanske flygvapnet eller flottan så mycket utan med andra artilleriförband.”
(Intervjuperson 3: kommendörkapten från flottan)

Dock finns fortfarande ett förändringstryck utifrån, på den operativa nivån är inte EU en särskilt stor faktor utan här utgörs det av bland annat Multinational Experiment, en experimentserie syftandes till att öka deltagarländernas samarbetsförmåga, samt NATO.

”Ska man samarbeta med någon utanför landet så måste man ju naturligtvis anpassa sig så att man kan hantera det, sen är det inte så att vi ska ta och köpa allting rätt upp och ner bara, vi måste naturligtvis

anpassa det för svenska förhållanden” (Intervjuperson 3: kommendörkapten från flottan)

Här är det inte frågan om någon särskild utveckling mot EU och europeiska förhållanden, men eftersom en stor del av de länder som Sverige samarbetar med internationellt är europeiska är det troligt att det perspektivet får en stor roll.

På frågan om vad de tror att dessa samarbeten av mer informell och praktisk karaktär kommer ifrån är flertalet intervjupersoner osäkra på hur det sköts rent konkret på den politiska nivån:

”sen är det möjligt att det finns några avtal på högre nivå, alltså avtal mellan Sverige och Norge att si och så skall vi samarbeta, det tror jag i och med att vi har ett politiskt beslut så finns det sådana avtal i botten, men det är inte som jag sett” (intervjuperson 2: major från armén)

Detta visar på att förekomsten av sådana samarbetsformer är oändligt mycket mer relevant för personer som jobbar med dem, än den faktiska tillkomsten av densamma.

Nordic Battlegroup har blivit en av de starkaste exemplen på hur EU och den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken påverkat Sverige. Nordic Battlegroup lyfts här fram som en av faktorerna bakom den nya inriktning som försvarsmakten idag skall ha, det moderna insatsförsvaret.

”Det [Nordic Battlegroup] har ju påverkat framförallt armésidan jättemycket, det är oerhört stor ansträngning som läggs för att sätta upp en sån, armén var ju inte tidigare van vid den typen av att göra saker på riktigt egentligen, det var ju ett utbildningsförband hela armén, som skulle utbilda och omsätta en krigsorganisation på flera hundra tusen personer ” (intervjuperson 3: kommendörkapten från flottan)

På frågan hur det europeiska samarbetet, i synnerhet Nordic Battlegroup, har påverkat försvarsmaktens syn på sin egen roll svarade en av intervjupersonerna:

”Ja det påverkar ju vilken inriktning vi skall ha och hur vi skall bygga upp vårt försvar, det är en väldig skillnad att kunna åka ut vart som helst i en stor radie från Bryssel eller Sverige mot att stanna kvar hemma i Sverige, därför vi tänker fortfarande i termer av att skulle det

vara ett väpnat angrepp mot Sverige då kan man ta till ganska mycket och då spelar kanske inte en skyddsnivå eller att vi inte har perfekt materiel eller perfekta fordon så stor roll om det faktum att vi skall ta bort en inkräktare mot vårt eget land, däremot åker vi ut och skall stötta någon annan då blir det av naturliga orsaker så att man kräver en större skyddsnivå man kräver bättre fungerande system och därmed materiel därför att man anser att man gör en insats för någon annan”
(Intervjuperson 2: major från armén)

Detta är ett mycket intressant citat som pekar på flera centrala delar i mina frågeställningar. Dels visar det att europeisering genom bland annat Nordic Battlegroup har påverkat den svenska försvarsmakten i grunden genom att presentera en helt ny uppgift som kräver stora förändringar, och att detta upplevs som en väsentlig förändring. Samtidigt visar det den skillnad i normer och identitet som finns mellan vad som kan offras för det egna landet, och vad som kan offras i en strävan för att hjälpa någon annan. Det visar återigen på den särställning som nationen faktiskt har när det gäller militära uppgifter.

5. SLUTSATSER

5.1 EU:s påverkan på försvarsmakten

Som frågan var ställd i avsnittet med frågeställningar samlas fokus kring hur försvarsmaktsanställda upplever att EU har påverkat arbetet i försvarsmakten. Som intervjuerna visar kan det ibland vara svårt att skilja på vilken förändring som kommer varifrån och vad som är en naturlig anpassning till omvärldsförändringar. En av de tydligaste tendenserna i intervjuerna är den oerhört stora påverkan som östblockets kollaps haft under det sena 80-talet och tidigt 90-tal. Detta skeende är helt klart den största faktorn till förändring inom försvarsmakten, ett faktum som är viktigt att ha med sig då detta för intervjupersonerna i hög grad överskuggar andra processer.

När frågan ändå ställs, oavsett hur liten denna påverkan må vara, är det naturligt att Nordic Battlegroup nämns som den största förändringen som en direkt konsekvens av EU i försvarsmakten. Nordic Battlegroup har även fungerat som en

helt ny inriktning för armén i synnerhet men också för hela försvaret då det givit en bild av hur framtidens uppgifter kan se ut för en organisation som befinner sig ett skede där det finns många öppna lösningar. Här är det lätt att slå fast att försvarsmaktsanställda upplever att EU har påverkat arbetet i försvarsmakten på ett mycket konkret plan.

En annan typ av förändring som märks i flera intervjusvar är den som kommer av att många av de EU-länder som Sverige politiskt beslutat sig att samarbeta med också är NATO-medlemmar, samtidigt som NATO *de facto* är standard när det gäller olika former av rutiner, både på hög och låg nivå i försvarsmakten. Denna påverkan från EU är lite mer långsökt än den tidigare men ändå en märkbar faktor.

Ett område är åsikterna går isär bland intervjupersonerna är till vilken grad anställda i försvarsmakten är medvetna om de beslut som tas på den europeiska politiska nivån som i slutändan påverkar dem. Som visas genom citaten i slutet på sidan 18 och början på sidan 19 stämmer alltså inte uppfattningen om detta alltid överens. Vad detta beror på är svårt att säga och kräver en helt annan undersökning men det är rimligt att anta att faktorer såsom vilket befattning, utbildning och eget intresse om försvarspolitik i allmänhet påverkar upplevelsen av detta.

5.2 EU:s påverkan på identiteten

Identitetskopplingen till nationalstaten är stark i de intervjusvar som jag fått i denna undersökning. Som citaten på sidan 16 och 17 visar resonerar intervjuobjekten kring flera identiteter där det som ligger närmast anses vara det viktigaste. Hembygden, nationalstaten, och Europa är alla identiteter men är olika djupt förankrade. Framförallt finns en starkare nordisk identitet än Europeisk som visas av näst sista citatet på sidan 16, baserat på gemensamma kulturella och språkliga egenskaper är denna identitet lättare att odla framförallt i det praktiska arbetet. Sista citatet på sidan 22 visar också på de olika bedömningar i vad som är värt att offra för att försvara sina olika identiteter. Man är beredd att ta större förluster för att försvara Sverige, en indikation som visar på den starkare förankringen i just sitt eget land. Detta stämmer bra in med det faktum att det i samhället inte finns en påtaglig pan-europeisk identitet till att börja med, och eftersom de anställda i försvarsmakten är medborgare i samma

samhälle som alla andra är detta en föga förvånande slutsats. Ingen större påverkan från EU på identiteten som svensk officer, soldat eller sjöman kan alltså skönjas.

5.3 Återkoppling med syftet och tidigare forskning

Som syftet beskriver är uppgiften att kartlägga hur försvarsmakten upplevs ha europeiserats. Som framkommit i resultatdelen är det inte EU som framstår för de intervjuade som den riktigt stora anledningen till förändring. Det viktigaste för många är östblockets fall och NATO. EU:s roll upplevs då vara mer tillbakadragen än de två andra ganska olika faktorerna, även om den absoluta påverkan från EU kanske har varit stor upplevs den i förhållande till andra inte så, vilket är det viktiga i mitt syfte. EU:s påverkan ligger dessutom på ett annat plan än där många i försvarsmakten verkar vilket ytterligare bidrar till att nedtona dess roll. Det är möjligt att en annan slutsats hade kunnat dras om studien omfattat objektiva källor där olika beslut på EU-nivå spåras och deras verkningar kartläggs, dock är det inget som ryms inom syftet för denna uppsats.

Eriksson hävdar i sin avhandling att ett stort mått av ovana finns inom försvarsområdet i Sverige när det gäller europeisering men att Sverige i hög grad deltar i denna process. Två slutsatser som jag, trots att min och Erikssons studier skiljer sig markant från varandra, håller med om. Många upplever att framtidsinriktningen är lite skakig och det är inte längre lika solklart vad som är försvarsmaktens uppgifter. Internationella insatser samt försvara Sverige i eller utanför landets gränser är två uppgifter som under de senaste årtiondena ändrats markant. Hon tar även upp Nordic Battlegroup som en av de viktigaste delarna i EU:s påverkan, en slutsats som definitivt stämmer överens med intervjupersonernas svar i min undersökning, mycket på grund av att det är ett av de få konkreta resultaten av denna process som är lätta att identifiera.

Malena Britz pekar i sin avhandling på ett flertal dimensioner där hon identifierat att europeiseringsprocessen har påverkat försvarsindustrin, dessa är regler, normer, organisatoriska samt identitetsförändringar. Nu handlar denna uppsats som bekant inte om försvarsindustrin men vissa intressanta jämförelser kan ändå göras. Organisatoriska förändringar är givet med tanke på Nordic Battlegroup. Identitetsförändringar är lite svårare att fastställa då intervjupersonerna hade en stark fokus på det svenska när de diskuterade detta område, här kan denna studie inte säkert

slå fast att någon förändring har åstadkommit. När det gäller regelförändringar är inte EU en särskilt stor faktor, här är det istället NATO som fyller en stor roll genom att fungera som en standard för det konkreta arbetet inom försvarsmakten, en utveckling som hänger ihop med att Sverige skall kunna samverka med andra länder där NATO är standard sedan länge. Påverkan på normerna inom försvarsmakten är svår att kartlägga eftersom normer till hög grad är något som upplevs, och eftersom EU inte upplevs ha en så stor påverkan som vissa andra tidigare nämnda faktorer blir det omöjligt att hävda någon större förändring med stöd i denna undersökning.

5.4 Vidare forskning

Ett komplement till min studie som markant hade ökat förståelsen för försvarsmaktens relation till europeiseringsprocessen hade varit att undersöka vilka beslut som finns på EU-nivå som kan tänkas påverka försvarsmakten för att sedan jämföra detta med vad som upplevs. En sådan studie kan ge viktiga insikter om vilka beslut som får effekt på myndighetsnivå och vilka som passerar obemärkt förbi.

För att kunna uttala sig om en generell åsikt som kan tänkas råda inom försvarsmakten om europeisering och EU måste en mer statistisk metod användas, till exempel en enkätundersökning. Detta som komplement till en undersökning som i denna uppsats hade givit en bra bild av dels de åsikter som finns och orsakerna bakom dessa, samt förekomst och frekvens av dem.

6. SAMMANFATTNING

En stats ensamrätt på legitimt våld inom sina gränser har länge varit ett av kriterierna för att suveränitet skall uppnås. Denna studie tar sin utgångspunkt i detta faktum och undersöker europeiseringens effekter, som de upplevs av officerare, soldater och sjömän i försvarsmakten, och ställer sig frågan hur denna abstrakta process upplevs och vilka åsikter som finns om den.

Själva undersökningen är utformad som semi-strukturerade respondentintervjuer där intervjupersonerna i hög grad får tala fritt och berätta om hur de ser och upplever europeiseringen. Sex personer intervjuas och alla intervjuer är anonyma.

Kommunismens fall i Östeuropa och NATO framstår som de två största faktorerna bakom förändringen som upplevs, mot detta är det svårt för intervjupersonerna att identifiera och isolera exakt vilka nya inslag som är resultat av samarbeten inom EU. Detta försvåras ytterligare genom att många EU-länder också är NATO-medlemmar vilket gör att det ofta är samma länder de samarbetar med i båda organisationerna. En förändring som de flesta kan relatera till är ändå Nordic Battlegroup som har en tydlig EU-karaktär.

7. KÄLLOR OCH LITTERATUR

7.1 Otryckta källor

Intervjuer:

Intervjuperson 1: kapten från flygvapnet.

Intervjuperson 2: major från armén.

Intervjuperson 3: kommendörkapten från flottan.

Intervjuperson 4: flottiljämiral från flottan.

Intervjuperson 5: överstelöjtnant från amfibiekåren.

Intervjuperson 6: vicekorpral från armén.

7.2 Litteratur

Andersson, Jan Joel (2006). *Armed and ready?: the EU battlegroup concept and the Nordic battlegroup*. Stockholm: Swedish Institute for European Policy Studies (SIEPS)

Tillgänglig på Internet: http://www.sieps.se/_pdf/Publikationer/2006/20062.pdf

Bache, Ian. (2008). *Europeanization and multilevel governance: cohesion policy in the European Union and Britain*. Lanham: Rowman & Littlefield Pub

Britz, Malena (2004). *The europeanization of defence industry policy*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2004

Davidson, Elisabeth, Eriksson, Arita & Hallenberg, Jan (red.) (2002). *Europeanization of security and defence policy: a conference held at the Swedish National Defence College, December 5, 2001*. Stockholm: Swedish National Defence College [Försvarshögsk.]

Eriksson, Arita (2006). *Europeanization and governance in defence policy: the example of Sweden*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2006.

Esaiasson, Peter (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Olsen, Johan P. (2002). *The many faces of Europeanization [Elektronisk resurs]*. Oslo: ARENA

Tillgänglig på Internet: http://ceses.cuni.cz/CESES-141-version1-2_1_Olsen_The_many_faces_of_Europeanization_2001.pdf